

És de remarcar que en l'anàlisi del pensament polític de Montaigne, Burke no recau en plantejaments estrictament historicistes (correlacionant una determinada situació amb un determinat tipus de pensament), ni amb actituds «taxonòmiques» (solucionant el pensament polític i religiós de Montaigne a partir de conceptes-comodí: «Montaigne és conservador», «Montaigne és liberal», etc.).

D'aquesta manera Burke s'allunya dels perillosos anacronismes que tan sovint han caracteritzat les diverses exègesis de Montaigne.

Als capítols VII i VIII es tracta un tema tan important com poc estudiat: el concepte d'història i les reflexions etnològiques als *Essais*; aquestes darres van tenir una importància decisiva en el pensament social dels segles XVII i XVIII, contribuint a l'aparició del mite del «Bon Sauvage» o el de la «Nouvelle Age d'Or», amb la que Fénelon, per exemple, es refereix als indígenes americans. Encara que en cap moment ho expliciti, Burke en aquest punt segueix molt de prop les tesis de G. Chinard sobre l'exotisme americà a la literatura francesa del segle XVI. El propi Lévy-Strauss reconeixrà a la seva principal obra («*La pensée sauvage*») l'important paper de l'autor dels *Essais* en el naixement de la moderna etnologia (Pensem en els assaigs com «Des cannibales», «Des Coches», etc.).

Es troba a faltar a l'obra de Burke una reflexió sobre la filosofia del Dret de Montaigne. Els estudiosos d'aquest tema (gairebé tots italians i col·laboradors a la «*Rivista Internazionali de Filosofia del Diritto*»: E. Gatta, P. Mortari, L. Mengonni, A.M. Battista, etc.) convergeixen en afirmar la centralitat de Montaigne en l'adveniment del Dret Positiu, paral·lel a la crisi del iusnaturalisme.

P. Burke clou el seu estudi amb unes notes sobre el desenvolupament històric dels *Essais* (mostrant-se «moderada-ment crític» amb les tesis evolucionistes de Villey) i una brevíssima —i inútil— bibliografia centrada bàsicament en la historiografia anglosaxona.

L'especial estructuració d'aquesta obra impedeix, en certa mesura, reflectir quines són les tesis genèriques de l'exègesi de Burke. Aquestes es troben atomitzades en cadascun dels blocs temàtics esmentats i, encara que coherents, queden mancades d'un «fil comú» que les aglutini.

L'unitat del llibre es constata, però, des de les directrius metodològiques que constitueixen el seu punt de partida, i que es poden desglossar en dos punts:

1) El qüestionament de certs conceptes historiogràfics que, o bé per la seva amplitud («escepticisme»), o per la seva càrrega històrica («conservadorisme»), o per la seva ambigüitat («humanisme») resulten poc operatius en una tasca d'interpretació.

Aquest qüestionament es tradueix en un assaig d'acotació o bé en una reducció a l'absurd dels mateixos, tal com succeeix amb un dels termes esmentats: «En un sentit lax, al segle XVI tots els intel·lectuals eren conservadors, car tots —i Luter no pas menys que el Papa— defensaren llurs posicions recorrent a la tradició» (p. 42).

2) La realització d'una lectura dels *Essais* mediada únicament per les fonts directes de Montaigne, o de vegades pels seus contemporanis immediats, però mai —d'una manera explícita almenys— a partir de la (extensa) literatura secundària existent des de finals del segle XVIII.

F. Sáez Mateu

XAVIER RUBERT DE VENTÓS: *Pensadors Catalans*. Proemi d'Antoni Mora. Edicions 62. Col. Cultura Catalana Contemporània, n.º XIX. Barcelona, 1987, 231 pàgs.

El Circuit Català de Televisió Espanyola va emetre, entre els mesos de febrer i juliol de 1982, un total de vint-i-tres entrevistes de Xavier Rubert de Ventós amb diferents filòsofs i assagis-

tes catalans. Aquest esforç «mediàtic» de difusió de l'activitat filosòfica i més generalment assagística, es completa ara amb la publicació del recull *Pensadors Catalans*. Hom podria discutir l'ideoneïtat —o la representativitat— de la tria, o especular sobre l'enfocament donat a una o altra conversa, dins els límits del que és un espai televisiu. Globalment, però, aquest llibre ens ofereix un mostrari significatiu del que ha estat la filosofia al país als inicis de la dècada dels vuitanta.

Com a eina de treball per als historiadors de demà, el llibre dibuixa els grans trets de les tendències filosòfiques ara i aquí; perfectament homologables, d'altra banda, als de qualsevol país europeu; i dóna compte dels treballs, i les dèries, de les diverses generacions que treballen, al país o a l'exili, al caliu de l'anomenada «Escola de Barcelona», que és una notació toponímica, però també la indicació d'un cert capteniment. En un text anterior del propi Xavier Rubert, «Joan Creixells o la filosofia a Casa Nostra», inclòs en *Per què Filosofia* (Barcelona, 1983), l'autor va fer una descripció del tarannà que l'ànima en la seva relació amb la filosofia del país: «descriure el passat i la modernitat, els seus mites i els seus ritus, sense idealitzar i fer al seu torn un mite de la pròpia conjuntura o posició (...) que acabi constituint un nou "discurs ortodox"» (p. 76). Així, aquest llibre és volgudament descriptiu, fa la fotografia d'un moment cultural amb els «màitres à penser», és a dir, els creadors d'opinió pública sigui des de la càtedra universitària o des dels «mass-mèdia»; llegint *Pensadors Catalans* s'obté la guia de les idees-força que han ocupat la vida intel·lectual catalana als darrers temps: del marxisme (Sempere, Subirós), al vitalisme (Margalef, Gomà), de l'anàlisi lingüística (Moulines), al pensament cibernètic (Pàniker), del mediterraneisme més ideològic (Pàniker), a l'agustinisme més exigent (Calsamiglia). Globalment, però, hom retroba sovint els postulats sobre els quals Xavier Rubert de Ventós ha edificat la seva pròpia filosofia, i que el lector tro-

barà aplicats al «pròleg» a la nova edició de *Moral* (Barcelona, 1985): una certa consciència de la fragilitat dels símbols i, alhora, una decidida aposta pel sensible i per l'actitud del dubte enfront de les grans afirmacions que, de «totalitzants», tenen el risc d'esdevenir totalitàries.

Cal remarcar que el diàleg de Rubert amb els (altres) *Pensadors Catalans* ha estat portat amb una exquisida elegància i que, a diferència del que massa sovint esdevé amb un cert periodisme cultural, X. Rubert serveix a la divulgació sense mai no caure en la «flatterie»; cosa més difícil quan, per causes prou conegudes, molts dels entrevistats no han pogut arribar a escriure una obra de síntesi de les seves reflexions, sovint perllongades durant molts anys. El mateix caire fragmentari que presenta, sovint, la filosofia a Catalunya fa encara més valuosa aquesta obra de síntesi. El crític deixa escrit que les entrevistes a Calsamiglia i Nicol, per esmentar-ne només dues, són ja textos clàssics per a entendre l'evolució intel·lectual de la generació que es formà a l'ombra de Joaquim Xirau.

Com diu Antoni Mora al «proemi» d'aquest llibre: «*El pensador català es troba constantment incòmode amb el seu context cultural i sempre acaba per fer-ne un problema*. Podríem qüestionar, però, si aquesta «incomoditat» no esdevé també la condició, i l'esperó, de tota filosofia que pagui la pena, tant a l'Atenes del segle V, com a l'Alemanya romàntica o, per què no, també entre nosaltres. La «fotografia de família» que és el llibre de Xavier Rubert, ens mostra maneres ben diverses de comprendre la realitat plural del «context cultural» català.

Joan Fàbregas i Puig

B. J. SHAPIRO. *Probability and certainty in Seventeenth-Century England*. Princeton, New Jersey, 1983.

El sots-títol d'aquest llibre, «a study of the relationship between Natural